

פירשוה משום שצריך ללמוד אף בזמן הקצר שיש לו גם בעומק להתברר הדין על בוריו.

ולכן הטור והשו"ע דנקטו הדין דצריך לקבוע העת ללמוד קודם שילך לעסקיו שהוא מדרבא נקטו ממילא גם שילך לבית המדרש לומר שהוא במקום שילמוד בעומק וזהו מגמ' דידן.

והנה הקדושה שלמוד התורה עושה אפשר הוא הלמוד בעומק שהרי בשביל זה שערים המצויינים בהלכה עדיפי יותר מבתי מדרשות (דף ח.), שאף שלומדין שם כל היום מ"מ יש שאין שם מי שלומדים תדיר, וזהו כוונת תוספות רבנו יונה שכתבו מבתי מדרשות שלומדין בהם לפי שעה, לא שבתי מדרשות אלו אין לומדין בהן אלא זמן קצר, אלא שודאי לומדין שם כל היום, אבל אלו נכנסין ואלו יוצאין שלא מתברר כל כך ההלכה אלא במקום שנמצא שם מי שלומדין כל היום, וא"כ חזינן שמה שמתברר ההלכה ע"י הלמוד עושה קדושה ביותר.

ואם כן אפשר שכל הקדושה שעושה למוד התורה הוא למוד כזה שמתברר מזה הלכה, שסתם בתי מדרשות עכ"פ מרבוץ הלומדים שם מתברר איזה דבר כפי האפשר להם ונתקדש המקום ושערים המצוינים בהלכה ששם קביעות התורה וההוראות שריא שכינתא יותר מסתם בתי מדרשות שמתברר קצת.

טז. ומבואר דעת הרמב"ם ג"כ

ולכן אולי סובר הרמב"ם שאין זה חיוב דכיון שאין לו פנאי ולא יוכל לעסוק באופן לברר הלכה אינו מחוייב לילך לבית המדרש וילמוד גם בכאן מה שיכול, ורק כשרוצה לזכות לקבל פני שכינה ילך לבית המדרש להתעמק בהלכה שישולם לו מדה כנגד מדה בזה שהלך לבית המדרש לעסוק בתורה בעומק שזה עושה יתרון הקדושה והשראת השכינה וישולם לו בקבלת פני השכינה, ולכן השמיט חיוב שלא כולי עלמא ראויין לכך.

ועצם שני המצוות מוכרח כן מלשונו בהלכות תלמוד תורה בפ"א, וממילא מי שיכול מחוייב אף שיש לו רק זמן קצר ללמוד.

ור' לוי שבסוף מו"ק איירי בתלמיד חכם שלומד כל היום שמ"מ צריך לילך לבית הכנסת באם שלא ילך יתבטל שם התפלה ואח"כ הולך ללמוד כל היום בבית המדרש, שאף שהוא תלמיד חכם יתברר יותר בביהמ"ד, דלכן לא מנע רבן גמליאל עצמו מבית המדרש ואעפ"כ ילך לבית הכנסת למנחה וערבית כדי שלא יתבטל התמיד.

אבל אכילה שאינו הכרח ואין להתשיב זה כהכנה וההיתר הוא מצד ביתא דרבנן אין שייך להתיר אלא לתלמידי חכמים שלומדים כל היום, וגם התירו להם גם בביהמ"ס כיון דלא הוי בזה היסח הדעת ובתלמידי חכמים אין זה בזיון כיון שהוא משום שצריכין להשאר בפה ללמוד.

יג. מתי מוכרח לצאת מביהמ"ד לביהמ"ג

ולכן מסתבר שלא יצאו ^{לביהמ"ג} בבית המדרש מצות בנין בית הכנסת לעבודת תפלה. ולרי"ף שאיכא מעלה לתפלה בבית המדרש מ"מ כשיתבטל על ידי זה התפלה בביהמ"ס אינו מעלה דהוא כמבטל התמיד, ורק כשמתפללין בביהמ"ס שנמצא שנתקיימו המצוה דביהמ"ג והעבודה בה, והנידון הוא רק על אלו הרוצים להתפלל אז בבית המדרש יכולין להתפלל (בביהמ"ס) [בביהמ"ד] וגם איכא מעלה בזה, אבל כשלא יהיה מי שיתפללו בביהמ"ס מוכרחין לילך לביהמ"ג.

ובזה איירי בסוף מועד קטן שהולך מבית המדרש לבית הכנסת להתפלל שהוא באופן שלא יתבטל ^{אצ"ל התכנות} עשרה להתפלל.

יד. עדיפות בלימוד בעומק גם לזמן קצר

והנה בלמוד התורה יש מצוה שילמוד בכל מה שילמוד ובכל אופן שילמוד. אבל יש עוד מצוה לידע הדין על בוריו כדאיתא בקידושין (דף ל.) שיהיו דברי תורה מתורדין בפיך, וכדאיתא בכיצד מעברין (עירובין נד.): שאף חיוב הרב ללמוד להתלמידים הוא שידעו גם טעמי הדברים מקרא דשימה בפייהם. ויש להסתפק על אלו שאין להם הרבה זמן ללמוד אולי אין צריכים ללמוד בזמן המעט שיש לו אלא למוד בעלמא שילמוד יותר ולא להתעמק ולידע הדבר על בוריו משום שאפשר לא יהיה לו פנאי ולא יתברר לו בזמן שילמוד וטוב יותר שילמוד שלא כעומק וילמוד יותר, או שמחוייב גם להתעמק ולידע הדבר על בוריו כפי יכלתו בזמן שיהיה לו וזה יותר טוב משילמוד הרבה לפום ריהטא ולא ידע ברור בשום דבר.

טו. לפי"ז מבואר מימרא דר' לוי

וחידש ר' לוי ברבי חייא דהיוצא מבית הכנסת והוא איש שאינו יכול ללמוד הרבה זמן, דאלו העוסקים כל היום בתורה הם מתפללים גם כן בבית המדרש, שברוב הפעמים שיש עשרה שמתפללין בבית הכנסת, שלא ילמד בזמן שיש לו ללמוד כאן אף שיכול גם כאן ללמוד, אלא ילך לבית המדרש ששם יתברר הדבר על בוריו ביותר, כהא דמצינו בדף כ"ח ע"א שברובי הלומדים מברר ההלכה ביותר שלא היתה הלכה שלא

סימן טו

בענין תפילה לכיוון מקום המקדש כשהוא לצד שעובדי ע"ז משתחוים לשם

הא דאיתא בב"ב דף כ"ה ע"א דא"ר ששת לשמעיה שלא לאוקמי להתפלל לצד מזרח משום דמורו בה מיני, פשוט שהיה זה בימי ר' ששת שהיו הרבה עובדי ע"ז שהשתחוו לחמה, והיה בשביל זה אסור אף לאלו שהיה צד המזרח נגד ירושלים, ולכן נחא מה שבגמ' הוזכר רק דא"ר ח' לר' אשי דאתון דיתביתו בצפונה דא"י אדרימו אדרומי, והא יותר הי"ל לגמ' לומר דהיושבין במערב יתפללו לצד מזרח דהא היושבים במערב הם מרובין, אבל הוא משום דאז היו המינים משתחוים לחמה היה אסור אף לאלו שצד המזרח היה לירושלים. אבל מנהגנו שמתפללין לצד מזרח משום שאנו במערב א"י הוא משום דליכא במדינותינו וכמעט ברוב מדינות עכו"ם שעובדים לחמה וליכא אצלינו המינים דמורו להתפלל לצד מזרח וליכא למיחש לזה.

סימן טז

לחזק ענין קדושת ביהכנ"ס

בע"ה

הנה בתשובה אחת¹ כתבתי שאיכא מצוה לבנות בכל עיר ביהכ"נ שיהיה בדיני הקדושה דביהכ"נ. והוכחתי זה מהרמב"ם ריש פ"א מתפלה שכתב כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת, שהקשתי דכי הרמב"ם נותן עצות איך להשיג מקום להתפלל, והיה לו רק לומר הדין דצריך להתפלל בצבור שהוא לא פחות מעשרה ויש גם מצוה להתפלל ברוב עם, שלכן אם אין להם מקום גדול להתפלל בעשרה וברוב עם יבנו להם מקום, כמו שבכל מצוה לא נאמר אלא דיני המצוה כמו בתפילין אבל איך ישיג התפילין לא נאמר דכל אדם ישר שאם אין לו להשיג תפילין בחנם יצטרך לקנות וכדומה, שלכן מוכרחין לומר שהשמיענו שאיכא מצוה לקנות בית הכנסת אף שיש להם מקום חול להתפלל שם בצבור וגם ברוב עם והוא למקדש מעט, ומה שכתב צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה דכלא זה לא שייך קדושה על המקום, ואף במצות בית הבחירה נמי כתב לשון זה בריש פ"א מהלכות בית הבחירה מ"ע

ח. אור"ח ח"ב סימן מ"ד.

לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, אף ששם הוא ודאי מצוה מדאורייתא לבנות ביהמ"ק, דהוא משום שכלא זה לא שייך הקדושה על המקום, וכמו כן הוא בניית מקדש מעט שתיקנו לנו שאם לא יהיה מוכן לתפלה לא יתקדש בכלום. והוא דלא כמו שראיתי בדברי כת"ר המחבר שהוכיח מלשון הרמב"ם שעצם הבנין אינה מצוה, ובורר שהרמב"ם סובר שעצם הבנין היא מצוה להיות בכל קהל מישראל מקדש מעט.

ולכן חשוב מאד מה שהאדם החשוב מאד הרה"ג מוהר"ר שליט"א חיבר ספר מיוחד על הלכות ביהכ"נ שבזה הראה חשיבות ביהכ"נ, ויפה עושה שמדפיסו ומוציאו לאור עולם ואומר אני לפעלא טבא דמר יישר ויתברך לחבר עוד חבורים באורייתא, אבל אין ראיה מהסכמתי הכרח שגם דעתי בכל הדינים הוא ככתוב בהספר כי כמו שראיתי מה להעיר בזה אפשר יש עוד מקומות, אבל זהו דרך התורה שטוב לרעת דעות חכמי התורה ולהתעורר מהם לעיין בהדברים והוא ספר נכבד וחשוב שיביא תועלת גדול.

וע"ז באתי על החתום לכבוד התורה וכבוד המחבר בד' מרחשון תשל"ג.

משה פיינשטיין

סימן יז

באיזה אופן מותר להזכיר שם שמים שלא יהיה לבטלה

א. האם אדם שמקדיש קרבן יכול לומר בשעת ההקדשה קודש לה'

לכאורה הא ר"ש בנדרים דף י' ע"ב אוסר להתחיל בתיבת לה' כדאמר במפורש מגין שלא יאמר אדם לה' עולה לה' מנחה לה' תודה לה' שלמים ת"ל קרבן לה', אבל להתחיל בתיבת קרבן אדרבה הא מפורש בקרא שזה מותר, וא"כ איך אסרינן מזה לומר קרבן לה' שהוא להתחיל בקרבן.

וצריך לומר שכיון שלומר לה' קרבן אסור מדאורייתא, אסרי רבנן לומר גם קרבן לה' דמאחר דיחשוב דצריך לומר בשעה שמקדישו לקרבן שתי תיבות אלו אתי למיחלף מאחר שליכא שום חלוק ביניהם לכוונתו באיזה תיבה להתחיל, דלא ירגישו